

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

1. Vnde ius dicatur, & quid, & quotuplex sit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

1 2

INSTITVTIONVM

MORALIVM

PARS TERTIA

DE QVINTO ET RELIQVIS

PRAECEPTIS DECALOGI

LIBER PRIMVS.

De Iure, Iustitia, Dominio, Vusufructu, Vsu,
Possessione, & Rerum Diuisione.

EX Quattuor Capitibus, quæ polliciti sumus totius Operis initio, ea, quæ deinceps hac Tertiâ Parte sequuntur, ad primi Capituli (quod erat de Præceptis Decalogi) complementum, hoc est, ad iniurias, quæ proximo inferuntur, maximè pertinent. Agendum igitur nobis est de Quinto, & reliquis Præceptis: duobus tamen postremis, quia ad sextum, & septimum Præceptum reuocantur, prætermittis. Quoniam verò in omnibus ferè de iustitia agitur, idcirco quæ ad Ius, & Iustitiam spectant, hoc primo Libro præmittenda esse existimauimus.

V N D E I V S D I C A T V R, E T
quid, & quotuplex sit.

Caput I.

PRIMO quaeritur, Quot modis Ius accipiatur? Respondeo, multipliciter accipi, vt constat ex I. Ius plurius, & I. nonnunquam. ff. de Iustitia, & Iure. & ex S. Thoma in 2. 2. quæst. 77. art. 1. qd. 1. Aliquando enim accipitur pro necessitudine, veluti est ius cognationis, agnationis, affinitatis, amicitiae. Aliquando pro auctoritate, libertate, siue facultate, & potestate, vt eam dicitur, homo sui iuris, vel, quisque suo iure facit, vel vitur. Aliquando pro loco, in quo ius dicitur, vt, in ius sistere, vel vocare, vel in iure comparere. Aliquando pro sententia, quæ fertur, & pronuntiatur à iudice, vt, ius dicere, ius reddere. Aliquando pro Iurisprudentia, vt cum dicit Iurisconsultus in L. Iuri. ff. de Iustitia, & Iure: Ius est æqui & boni ars, id est scientia; & ibidem: Iuri operam daturum, id est, Iurisprudentia. Et tunc, quia ars est comprehensio multorum præceptorum in vnum collectorum, consequens est, vt ius, id est, Iurisprudentia, contineat multa præcepta ad bonum, & æquum pertinentia. Si roges, quomodo ius in præsentis loco sumamus? Respondeo nos accipere ius, vt est Legis, Canonis, vel Superioris iustitiam. Cum verò de dominio agemus, sumemus ius vt est facultas, siue potestas, & auctoritas aliquid faciendi.

Secundò quaeritur, Vnde ius sit dictum? Vlpianus Iurisconsultus in L. Iuri. ff. de Iust. & Iure, ait esse dictum à iusti-

tia. Sed certè potius videtur iustitia à iure originem traxisse. Beatus Isidorus in c. ius generale. dist. 1. testatur, ius dictum esse, quia iustum sit. Ceterum, etiam iustum videtur deductum à iure, non è contrario. Placet, quod alij dixerunt, ius esse dictum à iussu: nam ius est, quod natura, vel lex iubet, vt idem sit ius, quod Superioris iussu: & ius, prius è antiquius est iustitia: sicut cantus, prior Musica; & numerus, prior Arithmetica; & quantitas continua, prior Geometria; & motus caelorum, & siderum, prior Astronomia. Iustitia namque, ius ipsum præscribit, & tribuit, & circa ipsum ius, tamquam circa materiam suam, & rem obiectam versatur. Iustum item dictum est, quod in ipso sit ius: quemadmodum venustum dicitur, eo quod in ipso sit venus, hoc est, decor & pulchritudo.

Tertiò quaeritur, Quid sit ius? Respondeo esse id, quod natura, vel ratio, aut lex decernit, iubendo, vel prohibendo. Porro legis nomine intelligitur Diuina, Canonica, Civilis.

Quartò quaeritur, Ius quot modis diuidatur à Iurisconsultis? Respondeo, primò diuidi in generale, & speciale. Generale ius est id, quod quælibet virtus, vel ipsa ratio naturalis, etiam generatim præcipit faciendum, vel prohibet vitandum, veluti, honestè esse viuendum, bonum amplectendum, Malum fugiendum, conuenienter recte rationi viuendum, castè agendum, fortiter pro patria pugnandum, prudenter & constanter bonum prosequendum: Quod tibi non vis fieri, alteri nõ feceris. Speciale ius est, quod specialis iustitia faciendum præscribit, vt, situm cuique tribuendum, ne-

minem iniuriā afficiendum, depositum reddendum, alienum restituendum, lucrum ex mutuo non querendum, parentes esse honorandos.

Secundò, diuiditur ius ab Vlpiano Iuriscōsulto in *l. Iur. ff. de Iustitia, Et iure, §. Huius studij.* & à Iustiniano Imperatore *Instit. de Iustitia, Et iure, §. Iuris* in ius publicum, & priuatum. Ius publicum vocant, quod in Sacris, in Sacerdotibus, & Magistratibus consistit. Sacrorum nomine, & appellatione intelligunt ceremonias, & ritus, qui erant apud Romanos in templis, altaribus, vestibus, diebus fectis, sacrificijs, supplicationibus, & oblationibus. Publicum ergo ius appellat Vlpianus, quod ad publicum bonum spectat; videlicet, non quod ad omnes gentes, vel populos, sed quod ad communem Reipubl. Romanę statum, & salutem pertinebat. Priuatum verò ius, quod ad singulorum ciuium Romanorum vtilitatem atinebat.

Tertiò ius priuatum ibidem diuidit idem Iuriscōsultus & Imperator Iustinian. *Instit. de Iure naturali gentium, Et ciuile* & B. Isidorus *cap. Ius autem, distm. 1.* in ius naturale, gentium, & ciuile. Sed hanc diuisionem reprehendit Agricola *lib. 1. de Inuentione dialectica, cap. 5.* Primò, quia non solum ius priuatum, sed etiam publicum distribuitur in ius naturale, gentium, & ciuile. Secundò, quia primum erat diuidendum ius in naturale, gentium, & ciuile; deinde verò in publicum, & priuatum. Tertiò, quia Aristoteles *libro 1. Ethicor. cap. 7.* & Cicero in Partitionibus, solum in duo membra ius omne partiuntur, videlicet, naturale, & politicum, siue ciuile, quia omne ius, vel naturali ratione vel arbitrio, & voluntate Principum, aut populorum constitutum est. Nihilominus Iuriscōsultus recte defenditur. Nam ius, quo Romani utebantur, primò diuisit in publicum, & priuatum, quia vel ad publicum, vel ad priuatum cuiusque bonum pertinebat: & deinde, quia de priuato iure tractaturus erat, illud diuisit in naturale, gentium, & ciuile: quasi diceret: Omne ius, quo priuato ciuium Romanorum bono confultitur, vel natura instinctu, & ratione, vel gentium auctoritate, vel ciuitatis Romanę decreto constitutum est. Nec voluit Iuriscōsultus negare publicum ius, quo Romanus populus regebatur, posse diuidi, sicut etiam priuatum ius, in tria membra, scilicet in naturale, gentium, & ciuile: sed non diuisit, quia de publico iure acturus non erat, cum id ad institutum suum minime pertineret.

Quintò queritur, Cur diuiserit Vlpianus Iuriscōsultus ius in tres partes, in ius naturale, gentium, & ciuile? Ratio dubitandi est, quia Plato, Aristoteles, & Cicero, solum duo iura constituerunt, scilicet, naturale, & politicum, siue ciuile: & ratio ipsa ostendit non esse ius nisi duplex, naturale, & ciuile. Quia omne ius, vel nature ductu, siue naturalis rationis præcepto, vel arbitrio Principum, aut populorum instituto positum est. Accedit, quod duplex est bonum; vnum, quod est sua natura, vel per se bonum; vt, depositum esse reddendum, parentes esse honorandos, Deum esse colendum, nulli nocendum. Alterum est bonum solum, quia præceptum est; veluti, hoc, vel illo die feriandum esse, ieiunium tale esse suscipiendum, rem diuinam audiendam: Ita ius, quod ratio, vel lex præscribit faciendum, solum est duplex, naturale, vel ciuile. Item malum, solum est duplex; vnum per se malum, vt furtum, adulterium, homicidium, alterum, quia est lege prohibitum, vt hoc, vel illo tempore arma deferre; ac proinde ius, quod prohibet malum, solum est duplex, naturale, vel ciuile. Respondeo Platonem, Aristotelem, & Ciceronem recte ius diuisisse in duo tantum membra, naturale, & ciuile; quia ius gentium sub naturali comprehenderunt: at verò Vlpianus Iuriscōsultus ius gentium à naturali distinxit, eò, quod naturale ius presens & strictius accepit, quam Plato, Aristoteles, & Cicero: hi enim naturale ius vocant, quod ratio naturalis omnes gentes, & homines docet; at verò Vlpianus, & alij Iuriscōsulti, ius naturale esse voluerunt, quod est acceptum à natura rei, & instinctu, alijs etiam animantibus communi. Gentium verò ius appellarunt, quod ex communi consensione gentium, & naturali hominum ratione descendit.

Vnde naturale ius esse dixerunt, vim vi repellere, filios generare & educare, quemque se vteri, nocitura & contraria fugere, & querere & prosequi salutaria: quia hæc homo facit natura duce, & instinctu animantium omnium communius gentium vocarunt, vt Deum colendum, depositum reddendum, parentibus obediendum.

Quartò diuiditur ius à S. Thoma *in 2. 2. q. 57. art. 2.* in ius naturale, & positium; hoc est, in ius, quod vel ipsa naturalis ratio homines docet, vel quod aliqua auctoritas, aut voluntas diuina, vel humana constituit, ac posuit.

Quintò, diuiditur ius positium, quod dicunt, in ius diuinum, & humanum. Ius diuinum est, quod Deus per scriptum, vel per alium, suo tamen nomine, præcepit: vnde eius iuris præcepta diuina sunt, vt Sacramentorum mandata. Humanum est, quod hominum auctoritate, & voluntate sancitum est, vt aliena res præscriptione sit propria.

Sextò, diuiditur ius humanum in Ciuile, & Canonicum. Ciuile est, quod ciuiliū Principum auctoritas constituit. Canonicum, quod Ecclesię, vel summi Pontificis potestate conditum est.

De Iure Naturali.

CAP. II.

DE iure naturali, quatenus est lex naturalis, agit S. Thomas *1. 2. q. 94. Alexander 3. p. q. 97.*

Primò queritur, Quid sit ius naturale? Vlpianus Iuriscōsultus in *l. Iur. ff. de Iust. Et iure, §. Huius studij. Ius naturale*, inquit, est, quod natura omnia animalia docuit: nam ius istud, non humani generis proprium, sed omnium animalium, qua in terra, mariq, versantur, autum quoque commune est. Hinc descendit maris, atque ferina coniunctio, quam nos matrimonium appellamus: hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim cetera quoque animalia, feras etiam istius iuris perit in cense: Hæc ille. Laurentius Valla *4. libro Elegantiarum*, reprehendit in hac parte Vlpianum, eò quod dixerit, ius naturale esse in brutis animalibus, & in eis esse iuris naturalis peritiam. Nec desunt alij, qui Iuriscōsulti sententiam reprehendant, & improbeant. Nam si brutæ animantes, inquit, iuris capaces sunt, consequens est, vt sint quoque capaces rationis, iustitię, æqui & boni, legis, honestatis, & virtutis, quod est absurdum: & multò minus dici potest, belluas rationis expertes, iuris peritiam cense, hoc est, referri in numerum eorum, quæ ius naturalis peritiam sunt. Tuentur, vt possunt, Vlpianum, Ius cuius interpretes, Accursius, Bartolus, Baldus, Paulus, Salicetus, Iason, & reliqui: Sed dubitari non potest, quin ille ius naturale, rudiori quadam, & crassa Minerua, siue improprè, & amplè delinierit, & declarauerit: nec id mirum est, quoniam aliquando Iuriscōsulti vocabulis abutuntur, & ea crassius, siue amplè accipiunt, vt cum vulgo loquuntur, & rem tractant, clarius explicent. Eodem modo, quo Vlpianus, Iustinianus Imperator, loquitur de iure naturali, gentium, & ciuili, §. 1. Immo etiam Sanctus Thomas *2. 2. qu. 57. artic. 3.* eundem loquendi modum seruat. Quare si commodè, & benignè, & propriè Vlpianum Iuriscōsultum, & Iustinianum interpretari quis velit, necesse est, vt dicat, ius naturale verè, & propriè solum esse penes homines: In brutis verò animantibus ingenitum, & impresum esse instinctum quendam nature, quem per analogiam quendam, & similitudinem Vlpianus ius appellauit, quia ad multa eorum, quæ homines iure naturali, ratione, & mentis intelligentia faciunt, bruta animalia instinctu, & impulsu nature feruntur, & ea sensu, & appetitu sensus, non rationis prosequuntur: atque hanc sententiam cognitionem Vlpianus late iuris peritiam nuncupauit. Aristoteles *libro 5. Ethicorum, cap. 7.* Ius naturale dixit esse, quod ubique eandem vim habet, & quod non ex eo, quod ita videtur, & quom, & bonum est: sed quia sua natura, & per se bonum est. Cicero etiam *libro primo de Inuentione ait, Natura ius esse, quod nobis non opinio, sed quadam innata vis affert, & inserit.* Vnde Caus